

ONTWERPBESLUIT WET NATUURBESCHERMING VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN
GELDERLAND

Wet natuurbescherming hoofdstuk 3, ontheffing soorten

Datum besluit : 21 oktober 2019
Onderwerp : Wet natuurbescherming - 2019-004128 - gemeente Rheden
Activiteit : renovatie van de Van Rhemenhof 30 en 72 in Spankeren (complex
60.05.01.01)
Verlenen/weigeren : verlenen ontheffing

Aanvrager : Vivare
Zaaknummer : 2019-004128

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Vivare, Meander 825, 6825 EG Arnhem, hierna te noemen de aanvrager, van 28 maart 2019 om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming, hierna de Wnb.

De opbouw van deze beslissing is als volgt:

- Allereerst worden de ingediende *aanvraag en het procesverloop* toegelicht;
- Daarna volgt het *besluit* met inbegrip van de voorschriften;
- Onder het kopje '*beoordeling*' wordt de onderbouwing van het besluit gegeven;
- De beslissing wordt afgesloten met enkele algemene bepalingen en een toelichting op het verdere procesverloop ('*overige verplichtingen*' en '*zienswijzen*').

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 28 maart 2019 ontvingen wij een aanvraag van Vivare voor een ontheffing in het kader van hoofdstuk 3 van de Wnb op grond van artikel 3.5 lid 4 voor het beschadigen en vernielen van voortplantings- en of rustplaatsen van de laatvlieger.

De ontheffing wordt aangevraagd in het kader van de in de wet genoemde belangen van de volksgezondheid of openbare veiligheid, of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

De aanvraag maakt deel uit van deze ontheffing.

Er is voor de renovatie van woningen aan de Van Broekhuysenhof en Van Rhemenhof (complex 60.05.01.01) op 21 december 2018 een ontheffing verleend voor de huismus, gierzwaluw en gewone dwergvleermuis (zaaknummer 2018-001054). In de Van Rhemenhof 30 en 72 waren kraamverblijfplaatsen van de laatvlieger aanwezig. Omdat maatwerk nodig was, zijn deze twee woningen buiten deze ontheffing gelaten. Voor de twee woningen is in een apart traject gezocht naar mogelijkheden voor de laatvlieger en daarom is voor deze soort een aparte ontheffing aangevraagd.

Er wordt geen gebruik gemaakt van een gedragscode.

Op 25 juli 2019 hebben wij van de aanvrager telefonisch en op 16 oktober 2019 hebben wij per e-mail aanvullende informatie ontvangen waarom wij per e-mail van 27 september 2019 hebben verzocht.

Deze aanvraag is nog niet getoetst aan het gebiedendeel van de Wet natuurbescherming. Mogelijk is hier ook een vergunning Wnb voor nodig. Indien dit het geval is, dient de aanvrager deze ook bij de provincie aan te vragen. Wij maken u attent op de uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 dat voor een toename van stikstofdepositie, hoe klein ook, een vergunningplicht geldt. Wij adviseren u met inachtneming van de uitspraak naar de stikstofdepositie van uw project te kijken.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

BESLUIT

Gedeputeerde Staten van Gelderland

HEBBEN BESLOTEN

gelet op artikel 3.8 lid 1 en lid 5 van de Wet natuurbescherming

ONTHEFFING TE VERLENEN

aan Vivare, Meander 825, 6825 EG Arnhem;

voor de soort, verbodsbepalingen en het wettelijke belang zoals weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Soort, verboden en belang

Soort	Verbod		Belang
Laatvlieger (<i>Eptesicus serotinus</i>)	Artikel 3.5 lid 2	Het opzettelijk verstoren	A
	Artikel 3.5 lid 4	Het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen	

Belangen:

A. Artikel 3.8 lid 5b onder 3 van de Wnb: in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Aan deze ontheffing zijn op grond van artikel 5.3 van de Wet natuurbescherming de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing geldt voor de woningen aan de Van Rhemenhof 30 en 72 (complex 60.05.01.01) in Spankeren. Het plangebied is weergegeven in figuur 1 in bijlage 1.
2. De geldigheidsduur van de ontheffing eindigt op 31 december 2028.
3. De ontheffing geldt uitsluitend voor de soort, verboden en het belang zoals weergegeven in tabel 1.
4. De ontheffinghouder dient contact op te nemen met de provincie Gelderland indien er verbodsbepalingen worden overtreden, waarvoor geen ontheffing is verleend. Dit kan het geval zijn als er negatieve effecten optreden op soorten waarvoor geen ontheffing is verleend of als er onverwachte negatieve effecten van de activiteiten optreden. Dit kan via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2019-004128.
5. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.

6. De in voorschrift 5 genoemde (rechts)personen beschikken op de plaats waar de activiteiten van de ontheffing worden uitgevoerd over een (digitale) kopie van deze ontheffing, en tonen deze op verzoek aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren.
7. De in voorschrift 5 genoemde (rechts)personen zijn op de hoogte van de inhoud en het doel van deze ontheffing en de daaraan verbonden voorschriften, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan kunnen geven.
8. Indien de ontheffinghouder de ontheffing in zijn geheel wil overdragen dan dient voor deze naamswijziging toestemming te worden gevraagd bij de provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2019-004128.
9. Minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden waarvoor de ontheffing is verleend moet melding worden gedaan van de datum van start van de werkzaamheden bij de provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2019-004128.
10. De voorgenomen werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige¹ op het gebied van vleermuizen en specifiek de laatvlieger.
11. Minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden waarvoor de ontheffing is verleend, dient door de ontheffinghouder een ondertekende opdrachtbevestiging van de ecologische begeleiding te worden verstrekt aan de provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2019-004128. In de opdrachtbevestiging dient een omschrijving van de ecologische begeleiding, de naam en het telefoonnummer van de ecologisch deskundige te worden vermeld.
12. De ecologisch deskundige houdt tijdens het aanbrengen van de mitigerende maatregelen en de ecologische begeleiding alle bevindingen bij in een logboek. In het logboek wordt vermeld op welke data de deskundige aanwezig was, welke werkzaamheden zijn uitgevoerd en begeleid, en hoeveel exemplaren en verblijfplaatsen van welke beschermde soorten op welke locatie zijn waargenomen. Tevens dienen er duidelijke foto's van de werkzaamheden en de geplaatste voorzieningen te worden opgenomen in het logboek. Het logboek moet altijd beschikbaar zijn op de projectlocatie.
13. Het logboek dient door de ontheffinghouder uiterlijk twee weken na afronding van de ecologische begeleiding/werkzaamheden aan de provincie Gelderland te worden verstrekt, via post@gelderland.nl, onder vermelding van zaaknummer 2019-004128.

---

¹ De provincie Gelderland verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie, habitats en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en ((soort)specifieke) ecologische kennis heeft. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus.

Met betrekking tot soorten of specifieke soorten kan als deskundige ook iemand worden aangemerkt die:

- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Soortspecifieke voorschriften

14. Alle mitigerende maatregelen zoals genoemd in tabel 2 en die zijn opgenomen in bijlage 2 van deze ontheffing dienen te worden uitgevoerd.
15. De deskundige genoemd in voorschrift 10 begeleidt in elke geval het plaatsen of aanbrengen van mitigerende maatregelen en het ongeschikt maken van verblijfplaatsen van de laatvlieger.
16. Omdat de twee woningen die gerenoveerd worden potentieel geschikt zijn voor overwinterende vleermuizen, mogen de renovatiewerkzaamheden niet uitgevoerd worden in de overwinteringsperiode van vleermuizen, globaal lopend van 1 november tot 1 april. Indien het niet mogelijk is de werkzaamheden buiten de overwinteringsperiode uit te voeren, dienen beide woningen in het paarseizoen, globaal lopend van 15 augustus tot 1 november, voorafgaand aan de werkzaamheden, ongeschikt gemaakt te worden. Bij het ongeschikt maken in de paarperiode dient de avondtemperatuur 3 dagen achtereen minimaal 10°C te zijn. Na het ongeschikt maken dient nogmaals een controle uitgevoerd te worden of de vleermuizen echt vertrokken zijn, dat is met een vleermuisonderzoek in de avond.
17. Indien tijdens de werkzaamheden toch vleermuizen worden aangetroffen, dient het werk ter plaatste stopgezet te worden totdat de vleermuizen uit zichzelf vertrokken zijn. Een deskundige op het gebied van vleermuizen dient hierbij geraadpleegd te worden.
18. De tijdelijk aangebrachte vleermuiskasten dienen te blijven hangen tot de permanente verblijfplaatsen zijn gerealiseerd en beschikbaar zijn, waarbij rekening dient te worden gehouden met de gewenningsperiode. Daarnaast mogen de tijdelijke vleermuiskasten pas verwijderd worden op het moment dat deze niet in gebruik zijn door vleermuizen en buiten de meest kwetsbare periodes zijnde de kraamperiode (half mei tot half juli) en de winterperiode (1 november tot 1 april). De kasten mogen enkel verwijderd worden onder begeleiding van een ecologisch deskundige.
19. Monitoring van de kraamverblijfplaatsen van de laatvlieger bij de Van Rhemenhof 30 en 72 en de acht Tichelaarkasten dient plaats te vinden in jaar 3, jaar 5 en jaar 7 na de renovatie. De resultaten van de monitoring dienen in hetzelfde jaar dat elke monitoringsronde is uitgevoerd ter beoordeling aangeboden te worden aan de provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2019-004128. Indien de monitoringsgegevens van de Laatvlieger een negatieve trend laten zien, dienen er aanvullende maatregelen te worden getroffen in overleg met de provincie Gelderland.

BEOORDELING VAN DE AANVRAAG

Project

In de aanvraag beschreven project

Aan twee woningen aan de Van Rhemenhof 30 en 72 in Spankeren vinden renovatiewerkzaamheden plaats. Beide woningen zijn onderdeel van renovatie van het complex 60.05.01.01, waarvoor op 21 december 2018 een ontheffing is verleend voor de huismus, gierzwaluw en gewone dwergvleermuis. De woningen hebben momenteel een energielabel D t/m G. Om te kunnen voldoen aan het energieakkoord zullen alle woningen die in eigendom van Vivare zijn, worden voorzien van na-isolatie. De werkzaamheden zijn de volgende:

- Aanbrengen bouwsteigers rondom woonblokken;
- Verwijderen dakpannen en eventueel dakbeschot;
- Aanbrengen dakisolatieplaten;
- Terugplaatsen dakpannen;
- Vullen spouwmuren met isolatiemateriaal;
- Herstellen voegwerk buitenmuren.

Bij de woningen zullen alle daken vanaf de buitenzijde worden geïsoleerd. Hiervoor zullen de dakpannen worden verwijderd, het dakbeschoot wordt verwijderd en dakisolatieplaten worden aangebracht waarna de dakpannen worden teruggelegd. De muren zijn in de huidige situatie gedeeltelijk voorzien van muurisolatie. Voor dit project zullen alle spouwmuren met isolatiemateriaal worden aangevuld.

De planning van de werkzaamheden is bij benadering tussen oktober en december 2019. Zie tabel 1 in bijlage 2.

Onderzoek

In de aanvraag beschreven wijze van uitvoering van het onderzoek

In opdracht van de gemeente Rheden is de gehele bebouwde kom van de dorpen De Steeg, Ellecom en Spankeren gedurende het jaar 2016 globaal onderzocht op vleermuizen. Het onderzoek is vanaf de openbare weg uitgevoerd. Door de grootschaligheid van het onderzoek is in 2016 geen volledig beeld verkregen van alle verblijfplaatsen. Veel achtertuinen, grote tuinen en andere privéterreinen bleven daardoor buiten het gezichtsveld en buiten gehoorafstand. In 2017 is een intensiever aanvullend onderzoek naar vleermuizen uitgevoerd in Spankeren volgens het vleermuisprotocol 2017. Als vooronderzoek heeft literatuuronderzoek plaatsgevonden (NDFP/verspreidingsatlassen) en is er in april 2017 een quickscan uitgevoerd waarbij de geschiktheid van de woningen voor beschermde soorten is ingeschat. Hierdoor kon het soortgericht onderzoek gericht worden uitgevoerd.

Vleermuisonderzoek

In 2016 is het vleermuisonderzoek in Spankeren uitgevoerd op 7 juni, 10 juli, 21 augustus en 20 september 2016. Voor het onderzoek in 2017 zijn de straten met woningen verdeeld in clusters, waarbij per moment circa 75% overzichtelijk was. Er zijn enkele onderzoeksclusters gedefinieerd die al naar gelang door een of meer vleermuiswerkers per onderzoeksmoment zijn geïnventariseerd. Binnen de onderzoeksclusters zijn alle woningen onderzocht. Hierbij zijn zowel woningen in eigendom van Vivare, als ook enkele koopwoningen. Op vele locaties zijn de woningen aan de achterzijde goed bereikbaar waardoor per cluster regelmatig met twee personen tegelijkertijd is gepost. Op moeilijker te bereiken locaties is enkele malen de toegang verzocht aan de bewoners en/of is indien mogelijk gebruik gemaakt van luisterkast of batlogger. Ook zijn luisterkasten geplaatst op locaties waar specifieke aandacht gewenst was in verband met onoverzichtelijke situaties of mogelijk te missen soorten of aantallen. Hierdoor is op dergelijke locaties aanvullende informatie verkregen van de soorten en momenten van waarnemen, waardoor dit als aanvulling op het batdetector-onderzoek kon worden gebruikt. In het voorzomeronderzoek is een extra avondronde per cluster uitgevoerd, aanvullend na gierzwaluwonderzoek, om de trefkans voor met name de laatvlieger te vergroten. Er zijn daardoor circa vier voorjaarsbezoeken (drie keer in de avond en één in de ochtend) en twee najaarsbezoeken per cluster uitgevoerd. Het vleermuisonderzoek in 2017 heeft plaatsgevonden op 27 en 28 mei 2017 (ochtend), 7, 10, 25, 30 juni en 8 juli 2017 (avond), 21 augustus, 25 en 28 september 2017 (avond). Per datum is het onderzoek naar vleermuizen door meerdere waarnemers tegelijk uitgevoerd.

In de aanvraag beschreven ecologische waarden

Tijdens de onderzoeken zijn aangetroffen:

- Aan de Van Rhemenhof 30 en 72 bevindt zich in de westelijke kopgevels een kraamverblijfplaats van de laatvlieger. De invliegopeningen bevonden zich onder de gevelpannen. Het is niet duidelijk geworden waar de exacte verblijfplaatsen binnen de woningen aanwezig zijn. Mogelijk onder de dakpannen of in een andere ruimte als spouwmuur of betimmering. Tijdens een telling bij de Van Rhemenhof 30 zijn in 2017 31 uitvliegende vrouwtjes aangetroffen. Het aantal dieren op nummer 72 is in 2016 niet

exact geteld. Het gaat om twee kraamverblijfplaatsen van vermoedelijk dezelfde kraamgroep.

- In beide woningen bevindt zich ook een nest van de gierzwaluw. Voor de gierzwaluw is al een ontheffing verleend (2018-001054) en er wordt gewerkt conform die ontheffing.

In de aanvraag beschreven effecten van het project op de ecologische waarden

Door de geplande dakrenovaties, spouwmuurisolatie en het gedeeltelijk herstellen van het voegwerk, zullen twee kraamverblijven van de laatvlieger worden aangetast.

De ruimte buiten de woningen wordt niet aangepast waardoor geen sprake is van veranderingen in foerageermogelijkheden en ander essentiële functies voor de aanwezige vleermuizen.

In de aanvraag beschreven preventieve maatregelen om effecten te voorkomen

Er worden geen preventieve maatregelen voorgesteld.

In de aanvraag beschreven gedragscode

Uit de aanvraag blijkt dat geen gebruik gemaakt wordt van een gedragscode.

Nu preventieve maatregelen, ter voorkoming van overtreding van de in hoofdstuk 3 van de Wnb vermelde verboden, niet in deze aanvraag zijn opgenomen en er geen gedragscode van toepassing is, is voor het uitvoeren van de aangevraagde activiteit een ontheffing nodig.

In de aanvraag beschreven mitigerende maatregelen

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de laatvlieger te voorkomen worden maatregelen voorgesteld. De maatregelen zijn opgenomen in een ecologisch werkprotocol. Alle werkzaamheden (aanbrengen van inmetselfkasten, plaatsen van exclusion flaps) worden ecologisch begeleid.

De mitigerende maatregelen zijn samengevat in de volgende tabel.

Tabel 2 Overzicht van de mitigerende maatregelen.

Soorten waarop negatief effect wordt verwacht	Vermijden gevoelige perioden	Tijdelijke mitigatie	Ongeschikt maken of verjagen ruim vóór de ingreep	Permanente mitigatie
Laatvlieger	De werkzaamheden aan de twee woningen worden uitgevoerd in de periode oktober tot december. Bij onverhoopte, noodzakelijke verschuiving van de werkzaamheden zal het in maart worden uitgevoerd. Beide perioden liggen buiten de kraamperiode (half mei tot half juli), paarperiode en winterperiode.	Er zijn in maart 2019 per verblijfplaats 4 per 2 geschakelde (totaal 8) Tichelaarkasten ingemetseld in de kopgevels van woningen aan de overzijde van de woningen van nr. 30 en 72, zowel links als rechts in de kopse gevels. De kasten zijn op minimaal 3 meter hoogte aangebracht. De inbouwkasten zijn permanente voorzieningen. Daarnaast zijn permanente	Voorafgaand aan de werkzaamheden worden de verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt met doorwerkdoek/zeilen rond de verblijfplaatsen waarvan de onderzijde van het doek niet volledig afsluitend is aangebracht. Hierdoor kunnen eventueel aanwezige vleermuizen ontsnappen (exclusion flaps). Doorwerkdoek mag niet worden gebruikt op locaties met verblijfplaatsen van de gierzwaluw omdat de kans bestaat dat deze dieren hierin verstrikt raken; hier wordt zeil of dichtgeweven doek	Aan de hand van controles van beide woningen is gebleken dat de kraamkolonies in de bovenste delen van de spouwmuren verblijven. Deze spouwen zijn grotendeels geïsoleerd. Door het ontbreken van het bovenste deel van de spouwisolatie (gezakte isolatie) zijn er geschikte kraamverblijfplaatsen ontstaan. Er is besloten dat deze spouwmuren (beide woningen dezelfde situatie) niet zullen worden nagevuld met

		<p>voorzieningen aanwezig in de reeds gerenoveerde woningen vorm van toegankelijk dakbeschot via de gevelpannen.</p>	<p>gebruikt. Beide kopgevels van de woningen worden voorzien van deze maatregelen. Doordat het hier kraamverblijven betreft, worden deze werkzaamheden alleen in de perioden oktober tot december of in maart uitgevoerd. Aanbrengen van de doeken uitsluitend tijdens relatief warme nachten (> 10°C) met gunstige weersomstandigheden. Voor de start van de werkzaamheden vindt een controle plaats door een vleermuisonderzoeker of de gebouwen 'vleermuisvrij' zijn om schade aan de individuen te voorkomen. Bij aanwezigheid van vleermuizen zijn aanvullende maatregelen en extra controle noodzakelijk.</p>	<p>isolatie. De verblijven (de ruimtes) zullen dus intact blijven.</p> <p>Wel zal er dakisolatie worden aangebracht met nieuwe sandwichpanelen, bevestigd met tengels en panlatten. Hierbij zal in de uitvoering de toegang tot de spouw op de bestaande manier hersteld/behouden worden (toegankelijk vanonder de gevelpannen) en zal eveneens worden gezorgd dat de ruimte onder de dakpannen beschikbaar is. De gevelpannen zullen na renovatie ongeveer 3 cm oversteken, waardoor toegang tot de ruimte tussen de pannen en het dakbeschot/isolatieplaat ten ontstaat.</p> <p>Door op diverse plekken de bovenste strook van het boeiboord, het gedeelte dat net onder de gevelpan aanwezig is, ruw te maken, hebben vleermuizen meer grip om in te vliegen. Zie figuren in bijlage 2.</p> <p>In het voorjaar van 2019 zijn de woningen in het naastgelegen gebied Van Broekhuysenhof al gerenoveerd (onthefing 2018-001054). De eerste woningen zijn vanaf half april 2019 gereed waardoor ook hier potentiële nieuwe verblijfplaatsen ontstaan in het dakbeschot. De afstand tot deze woningen is 140 tot 260 meter. Geen belemmerende elementen in de in- en uitvliegroute zoals bomen, vlaggenmasten, steigers, etc.</p>
--	--	--	--	--

In de aanvraag beschreven overtreding van verbodsbepalingen

Aan de hand van het voorgaande is in de aanvraag bepaald welke verbodsbepalingen worden overtreden. Dit is aangegeven in het aanvraagformulier. Er is ontheffing aangevraagd voor de soort(en), verbod(en) en belangen zoals opgenomen in tabel 1.

Beoordeling

Beoordeling van de resultaten van het ecologisch onderzoek en de mitigerende maatregelen

Het vleermuisonderzoek is in 2016 globaal uitgevoerd en in 2017 intensiever uitgevoerd. De resultaten uit 2016 zijn voor de laatvlieger meegenomen. Wij gaan akkoord met de geleverde onderzoeksinspanning.

Voorafgaand aan de werkzaamheden worden doeken met exclusion flaps gespannen over de woningen waar de werkzaamheden worden uitgevoerd. De werkzaamheden worden begeleid door een vleermuisdeskundige.

In maart 2019 zijn in de directe omgeving 8 Tichelaarkasten ingemetseld in kopgevels van twee woningen tegenover de woningen met verblijfplaatsen. Deze waren een heel kraamseizoen aanwezig naast de oorspronkelijke verblijfplaatsen, echter zijn Tichelaarkasten qua afmetingen te klein voor kraamverblijfplaatsen van de laatvlieger, dus tellen deze niet mee als alternatieve voorzieningen.

Tijdens nadere inspectie van beide woningen is gebleken dat de kraamverblijven aanwezig zijn in het bovenste, uitgezakte deel van de spouwmuur, bij beide woningen. Daarom is ervoor gekozen deze spouwen niet na te isoleren, waardoor de verblijfplaatsen intact kunnen blijven. Daarnaast worden de werkzaamheden buiten de kraam- en winterperiode uitgevoerd. Er wordt nieuwe dakisolatie aangebracht met sandwichpanelen, bevestigd met tengels en panlatten. Hierbij zal in de uitvoering de toegang tot de spouw op de bestaande manier hersteld/behouden worden (toegankelijk vanonder de gevelpannen) en zal eveneens worden gezorgd dat de ruimte onder de dakpannen beschikbaar is, zoals in de oorspronkelijke situatie.

In alle woonblokken in de Van Broekhuysenhof zijn tijdens de uitgevoerde werkzaamheden van maart-mei 2019 openingen gecreëerd tot de dakconstructie onder de dakpannen zodat er onder de dakisolatie (sandwichpanelen) ruimten ontstaan die overeenkomen met de oorspronkelijke ruimten. De afstand tot deze woningen is 140 tot 260 meter. In het najaar van 2019 worden dezelfde werkzaamheden in de Van Rhemenhof uitgevoerd (ontheffing zaaknummer 2018-001054).

Omdat het om twee kraamverblijfplaatsen van een kritische vleermuissoort gaat, hebben wij een monitoringsverplichting van zeven jaar na de realisatie opgelegd, zie voorschrift 19. Om die reden hebben wij de einddatum van de ontheffing op 31 december 2028 gezet. Met de getroffen maatregelen blijft de functionaliteit van verblijfplaatsen van de laatvlieger tijdens en na de werkzaamheden gewaarborgd. Foerageergebied of vliegroutes worden niet aangetast. Ondanks de getroffen mitigerende maatregelen is er wel sprake van het opzettelijk verstoren van vleermuizen door het aanbrengen van nieuwe dakisolatie en de kans op het beschadigen en vernielen van voortplantings- en rustplaatsen van de laatvlieger.

Op basis van het voorgaande hebben wij bepaald voor welke (aangevraagde) soorten welke verbodsbepalingen worden overtreden. Deze zijn weergegeven in tabel 1. Voor deze soorten en verboden wordt de ontheffing verleend. Dit wijkt af van de aangevraagde soorten en verboden. Voor de laatvlieger was geen ontheffing aangevraagd voor artikel 3.5 lid 2 voor het opzettelijk verstoren. Dit is ook aan de orde omdat de vleermuizen tijdens de werkzaamheden moeten uitwijken naar alternatieve voorzieningen. Dit is opgenomen in tabel 1.

Andere bevredigende oplossing

In de aanvraag beschreven andere bevredigende oplossingen

De werkzaamheden zijn locatiegebonden waardoor geen alternatieve locatie mogelijk is. Gezien de constructie van de woningen is een alternatieve uitvoering van isolatietechnieken niet aan de orde. Doordat ten aanzien van de beschermde soorten op deze wijze zeer geschikte, permanente maatregelen kunnen worden aangebracht, is deze methode als meest geschikte gekozen. Gezien de omvang van de werkzaamheden en de noodzakelijke gewenningstijd voor vleermuizen, zal de uitvoering verdeeld worden over twee jaar en is het werk opgeknipt in twee fasen: west en oost. Doordat meer complexen binnen het woningenbestand van Vivare moeten worden gerenoveerd binnen een relatief kort tijdsbestek om aan de voorwaarden uit het Energie Convenant te voldoen is een andere planning niet mogelijk gebleken. Juist door het toepassen van de voorgestelde methoden kunnen permanente maatregelen zeer goed worden geïntegreerd in de woningen en woonblokken waar nu reeds de verblijfplaatsen aanwezig zijn. Door de maatregelen in alle woonblokken toe te passen, kan worden aangenomen dat een maximale slagingskans wordt nagestreefd. Doordat zowel ecologisch als energietechnisch gezocht is naar een maximale uitwerking, lijken er geen alternatieven met minder effecten voorhanden. Alleen het geheel achterwege laten van renoveren vormt een alternatief met minder effect. Dit is echter vanuit de aangegeven energiereductie en volksgezondheid niet wenselijk. De spouwmuren van de twee woningen waarin zich de kraamverblijfplaatsen bevinden, worden niet na geïsoleerd waardoor de beide kraamverblijfplaatsen intact kunnen blijven.

Beoordeling van de andere bevredigende oplossingen

De beide kraamverblijfplaatsen in de spouwen blijven intact omdat deze niet worden na geïsoleerd, daarnaast is het dakbeschot na het aanbrengen van dakisolatie weer toegankelijk voor vleermuizen. Bovendien worden negatieve effecten beperkt door buiten de kraamperiode en overwinteringsperiode te werken. De werkzaamheden in de straten worden over twee jaar gefaseerd uitgevoerd, waardoor vanaf het begin al permanente voorzieningen in de Van Broekhuysenhof aanwezig zijn en vanaf het najaar 2019 in de Van Remenhof.

Conclusie

Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.

Belang

In de aanvraag beschreven belang(en)

In de aanvraag is bepaald welke wettelijke belangen op het project van toepassing zijn.

Het renoveren van de woningen waarbij het Energielabel fors wordt verbeterd, vormt een van de belangrijkste doelen uit het Convenant Energiebesparing Huursector, waaraan ook Vivare zich verbonden heeft. Door de hieruit voortvloeiende sterke CO₂-reductie, wordt een groot maatschappelijk doel gediend. Daarnaast vormt de ingreep een belangrijke maatregel ten aanzien van de volksgezondheid. Als er niet wordt geïsoleerd, leidt dit tot mogelijke overlast van vocht, waardoor schimmels in de woningen ontstaan. Het RIVM zegt hierover het volgende:

"In onderzoek is een consistente associatie gevonden tussen vocht in de woning en het voorkomen van luchtwegsymptomen zoals hoesten en piepen. Blootstelling aan vochtige woonomstandigheden of schimmel geeft een verhoogd risico op het ontstaan van astma, verergering van astma, luchtwegklachten en luchtweginfecties. Vochtproblemen ontstaan in een woning wanneer vochtige lucht door onvoldoende ventilatie blijft hangen. Dit vocht kan afkomstig zijn van bijvoorbeeld koken, douchen of afwassen. Sommige woningen hebben door een bouwkundig gebrek al vochtproblemen. Door verbeteringen in de bouw is een afname in vochtproblemen te zien. Er bestaan verschillende wetten, richtlijnen en besluiten die het binnenmilieu moeten bevorderen, bijvoorbeeld het Bouwbesluit, de Tabakswet en de Warenwet.

Het verbeteren van het binnenmilieu in woningen, scholen en kindercentra is een van de speerpunten van de overheid in de Nationale Aanpak Milieu en Gezondheid."

Beoordeling van belang(en)

Wij kunnen instemmen met de in de aanvraag beschreven belangen, deze zijn weergegeven in tabel 1.

Gunstige staat van instandhouding

In de aanvraag beschreven effect op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten
Er zal mogelijk sprake zijn van een verandering in het aanbod en het functioneren van de beide verblijfplaatsen. Door het realiseren van de maatregelen, door het intact laten van de twee verblijfplaatsen en het aanbrengen van 8 permanente forse kasten, is de inschatting dat het gebied en de beide woningen geschikt blijven voor deze soort. Het leefgebied (foerageermogelijkheden en vliegroutes) van de laatvlieger wordt niet aangetast. Behoud van de lokale populatie laatvliegers is gewaarborgd. Door deze waarborging zal de lokale populatie van laatvliegers geen negatieve effecten ondervinden en blijft de lokale populatie binnen het plangebied behouden, waardoor de gunstige staat van instandhouding geborgd.

Beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten

De staat van instandhouding van de laatvlieger in Gelderland is als ongunstig beoordeeld. Ondanks dat er twee kraamverblijfplaatsen verloren gaan, worden naar ons oordeel voldoende maatregelen getroffen waardoor de ingreep niet zal leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de laatvlieger. Echter is monitoring noodzakelijk om het daadwerkelijke effect in beeld te brengen.

Conclusie

Gelet op het voorgaande kan de gevraagde ontheffing worden verleend.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

Wij wijzen u erop dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet- en regelgeving.

ZIENSWIJZEN

Gedurende de periode van terinzagelegging kunnen belanghebbenden schriftelijk of mondeling zienswijzen over het ontwerpbesluit naar voren brengen. Ingediende zienswijzen worden met het uiteindelijke besluit en de bijbehorende stukken ter inzage gelegd.

Schriftelijke zienswijzen kunnen worden gericht aan Gedeputeerde Staten van Gelderland, Postbus 9090, 6800 GX Arnhem, of aan post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer dat op de eerste bladzijde van het ontwerpbesluit staat vermeld. Voor een mondelinge zienswijze of toelichting over het ontwerpbesluit kan contact worden opgenomen met het Provincieloket (telefoonnummer (026) 359 99 99).

Wij maken u erop attent dat alleen beroep tegen het uiteindelijke besluit kan worden ingediend als de indiener ook een zienswijze heeft ingebracht tegen het ontwerpbesluit en men belanghebbende is.

De periode van terinzagelegging is te vinden onder de technische informatie van de kennisgeving. Deze kennisgeving is in te zien op de website van Overheid.nl.

Arnhem, 21 oktober 2019

bijlagen:

- Bijlage 1: Figuur 1. Ligging plangebied
Tabel 1. Planning werkzaamheden
- Bijlage 2: Figuur 2. Tichelaarkasten
Figuur 3. Ruimte tussen boeiboorden en gevelpannen voor vogels
Figuur 4. Foto muurlatten voor bevestiging boeiboord
Figuur 5. Foto boeiboorden

BIJLAGE 1

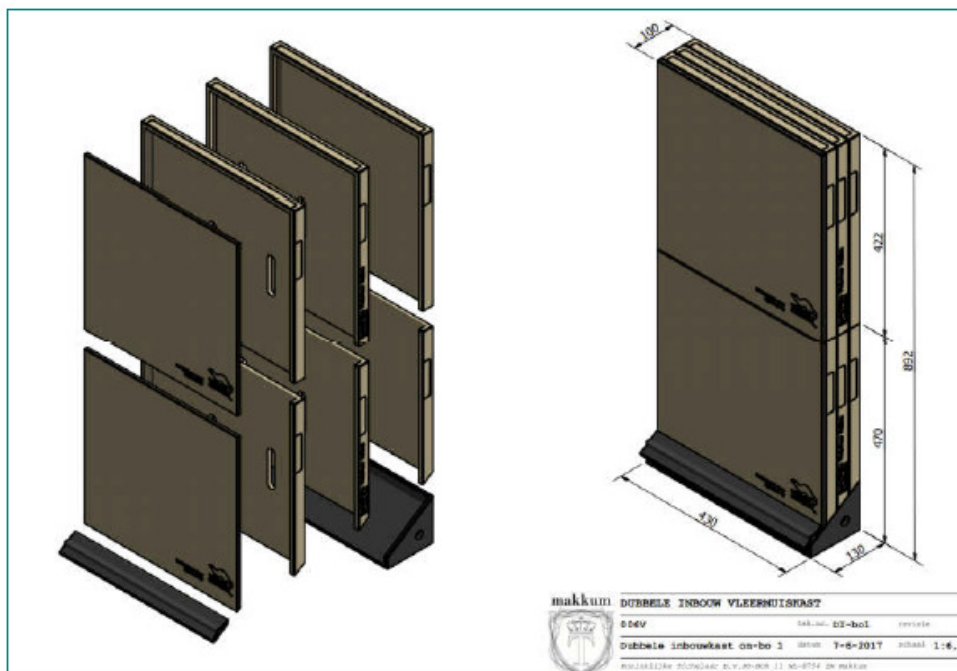
Figuur 1. Ligging twee woningen aan de Van Rhemenhof in Spankeren

Maatregel	Niet gebonden aan periode	jan feb mrt apr mei jun jul aug sept okt nov dec											
		2019											
Maatregelen voor afgeande aan de werkzaamheden													
Na ontvoeren ontheffing	<p>Implementeren gedragscode op de werk/over</p> <p>Aanbrengen 8 Insectekacten - type T1/tebaar</p> <p>Aanbrengen bouwdoeken aan koppels - ecotoxicity flaps</p> <p>Per woonblok controle acht gebieden dieren door ecoblog voor starten renovatie</p>												2019
Voorzieningen in nieuwbouw	<p>Beeldranden toegankelijk voor vleermuizen in bestaande woningen</p> <p>Toegankelijk houden dakpannen van alle woningen - hufemus</p> <p>Geluidswaardevoorzieningen bij gevelpannen bij alle woningen</p> <p>In aanspraak met ecoblog reconstrueren verblijf plaatsen</p>												2019
Algemeen	<p>Neem bij twijfel altijd contact op met ecoblog¹⁾</p> <p>Bijhouden logboek - borging maatregelen</p>												2019
Na realisatie verschillende onderdelen	<p>Monitoren effectiviteit nieuwe voorzieningen</p>												2019 en volgende jaren

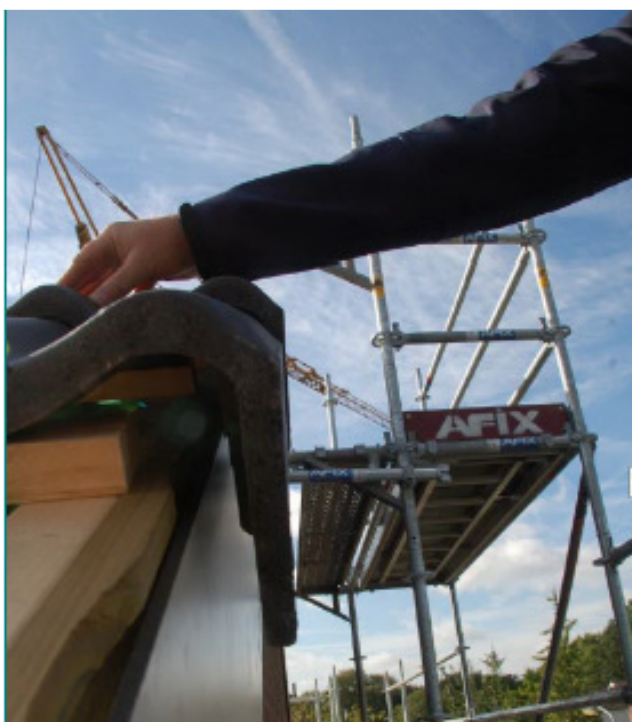
¹⁾ B. Voerman - Ecochore Natuurtechniek - 06-19904121

Tabel 1. Planning werkzaamheden

BIJLAGE 2

Figuur 2. Schematische weergave van toegepaste Tichelaarkasten.

Figuur 3. Afstand van 3 cm tussen boeiboord en gevelpan. Hierdoor ontstaat een invliegopening en toegang tot de ruimte onder de dakpannen voor vleermuizen.

Figuur 4. Muurlatten voor bevestiging boeiboord met opening voor toegang vlermuizen achter boeiboord. Folie wordt weggesneden.

Figuur 5. Kopgevel met aangebrachte boeiboord. De pijlen geven enkele invliegopeningen voor vlermuizen weer in verschillende compartimenten.